

ZNANE IN MANJ ZNANE POTI PIONIRSKÉ KNJIŽNICE

Vojko Zadravec, Pionirska knjižnica, Ljubljana

Ta zapis želi biti eden od možnih načinov govorjenja o Pionirski knjižnici v Ljubljani, poizkus predstavitve knjižnice v luči **sporočila**. Pri tem mislim na **sporočilo kot eno izmed treh pojavnih oblik svetlobe**; v prenesenem pomenu predstavlja knjižnica tudi ostali dve obliki, namreč:

- a) **s svojo ureditvijo** (organiziranostjo) predstavlja knjižnica **fizikalni pojav**, to je **svetlobo** (pojav, ki potujoč po vesolju potem, ko se ujame v človekovo tkivo, postane v kraljestvu zavesti "minister" za vidnost sveta); ta služi **vidnosti sveta sporočil**,
- b) **s svojimi orodji**, ki vzpostavljajo med stvarmi in obiskovalcem odnos berljivosti oz. zaokroževanja, predstavlja knjižnica **psihološki pojav**, to je **sliko** (pojav, ki je črka v abecedi vidnega sveta in jo zavest uporablja pri opisovanju); ta omogoča gibanje, **potovanje po svetu sporočil**, in nazadnje
- c) **s svojo vsebino** (zapisi in dejavnostmi), ki jo širi v smeri raznolikosti in krči v smeri kvalitete, predstavlja knjižnica **pesniški oz. kulturni pojav**, to je **sporočilo** (pojav, ki je otrok zavesti, ki kot nova svetloba potuje od uma do uma, da postane Mali princ - Spraševalec za vidnost notranjega sveta); ta omogoča človeku razumeti sebe in svet, omogoča besedovanje med notranjim in zunanjim svetom, omogoča odnos.

Tako razumljena knjižnica lahko obiskovalcu in okolici pripoveduje naslednje:

O sporočilih

Sporočilo je **po imenu poklicana** človekova misel = rojeno **znamenje**, ki ga misel **pozna po imenu**. To ime ima dve plati: **zapis in branje**. Ti dve značilnosti se javljata tako raznovrstni in raznoliki v vseh časih, odkar ima človek človeku ali vesolju kaj povedati. To ime tudi deli sporočila na vsaj tri (ali štiri) velike družine: *na vidna, tipna, slišna in mešana sporočila*. Brez dvoma je knjiga kraljica med rojenimi s tem imenom, upoštevajoč da ta kraljica ni bila v vseh časih na pogled in otip pa tudi vlogo taka kot danes. Tako so knjižnice še do nedavnega zbirale, hranile in posojale predvsem vidna, bolj natančno, pisna sporočila, z iluminacijami, ilustracijami ali z reprodukcijami pa tudi mnogo tistega, kar je nastalo v slikarstvu. Ostala sporočila pa so se ohranjala le kot popisan dogodek v knjigah. Toda še tako lepo in zveneče opisana simfonija ali še tako slikovito in barvito predstavljeno likovno delo ostane vselej pripoved o nečem. In če se nas pri tem dotakne lepo in zveneče, slikovito in barvito, so se nas v resnici dotaknila le mojstrstva besedne umetnosti, ne pa likovne ali glasbene (res pa je, da nam daje odlična reprodukcija likovnega dela v knjigi marsikaj tega, kar sicer sporoča izvirno likovno delo). Če na tem mestu pustim misli prosto pot, lahko knjigam in knjižnicam ob bok že zelo zgodaj v zgodovini postavimo nekatere "ustanove", ki so prav tako zvesto zbirale, hranile in dajale v uporabo predvsem *nepisana sporočila*, praviloma raznovrstna, tako da jih lahko mirno imenujem "mediateke", npr.:

Prazniki (obredi) so bila (in so še danes) vsakoletna ali na drugače razdeljene časovne enote ponavljajoča se obnavljanja = branja = soudeleževanja pri DO-GODKU. V sebi so "zbirala", "varovala" in "posredovala" udeležencem neko vednost npr. o: stvarjenju sveta in človeka, o moralnem, naravnem, pravnem, socialnem, zdravstvenem ... redu stvari. Ta sporočila so bila pisana z izreki, petjem, gibi, mimiko, liturgično in simbolno barvo, maskami, nošo, z dnevnim in letnim časom ..., ali

Gotske katedrale, v katerih je bilo zbrano, hranjeno in posredovano veličastno znanje srednjeveške Evrope (portale teh katedral nekateri imenujejo "Biblia pauperum"). Oba slučajno izbrana primera sta bila v svojem času namenjena vsem ljudem zastonj, njih sporočila so se "brala" skupinsko in vsak je lahko svoje "branje" preverjal takoj in zrcalno v skupini z doživetjem. Nasprotno pa so takratna **knjižna sporočila** pripadala izbrancem, preverjanje branja (odziv) je bilo zasebno ali v zelo majhnih skupinah in je skoraj redno ustvarilo novo knjižno sporočilo, se pravi, da so spočetka brali največ pisatelji. Bi se za naš čas lahko reklo, da so stvari postavljene ravno narobe? Morda. Danes zelo veliko ljudi "pozna" klasične mojstrovine svetovne literature samo po odlomkih ali obnovah ali celo posrednikih, ki so zelo daleč od izvirnega besedila (npr. igrača). Se pravi, da postaja za mnoge udeležba pri branju pisnega sporočila (beri knjižnega) na neki način skupinska in tudi preverjanje tega branja nekako zrcalno v skupini, toda za razliko od prej omenjenih primerov, zdaj v skupini "enakih" (statusne družabnosti, bralne značke,

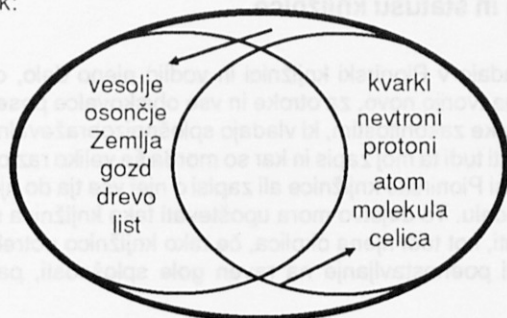
literarna berila, maskote po literarnih predlogah, imena in liki raznih industrijskih izdelkov ali imena podjetij...) in tudi doživetje "dogodka" ni več bistvo preverjanja branja, ampak statusno ali prestižno vključevanje v občestvo ali faktografsko izpolnjevanje norm določene skupine (npr. šole). Po drugi strani pa sporočila, ki so bila prej brana v velikih mešanih skupinah in se je njih branje preverjalo zrcalno v skupini z doživetjem (danes so se od tega ohranile npr. maše, koncerti, kino, pustovanje, gledališče...) postajajo z novimi AV zapisi vse bolj osebna izbira, zasebno "branje" in preverjanje tega branja. Za razliko od pravih knjig so seveda AV zapisi razširjeni mnogo bolj, a bi težko rekel, da ima njih branje sorazmerno toliko ustvarjalnih posledic.

O knjižnici

Knjižnica zbira, hrani in posoja (omogoča branje) **vsa sporočila** (ne le v trdno, iz večjega števila tiskanih listov zašite zvezke, kot opredeljujejo knjige, leksikone in slovarje - zapisana), se pravi: na sodobne, običajno dostopne, najrazličnejše pisne podlage pisana, risana, slikana, gravirana, tiskana, fiksirana ali z valovanjem tako ali drugače zaznamovana sporočila. S premišljenim izborom teh knjižnih in neknjižnih sporočil, z izborom, ki ne zgreši nobene kvalitete, z mislijo, da je obiskovalec knjižnice predvsem bralec, ki bere knjižnico v celoti in njena posamezna sporočila, ter s postavitvijo (kolikor je to mogoče) v "enem nivoju", se knjižnica obiskovalcu predstavi kot model vesolja (snovi) s svojimi telesii, skupinami in zakonitostmi (C, P, M, UDK ...) in nanj učinkuje dvosmerno:

VSEOBSEGAJOČE prodirajoče = izvirajoče VSEOBSEGAJOČE

in vase ukrivljeno kot vesolje. Primer: Slučajni "popotnik" po vesolju uzre planet Zemljo, ki je kot modrozelen pisan metulj. Moral se bo spustiti (premagati določeno razdaljo) na površje Zemlje, na kak travnik, da bo na kakem cvetu zares zagledal drobno modrozeleno utripanje, ki mu mi pravimo metulj, ta pa mu bo lahko odkril ozvezdje žuželk:

S tem modelom knjižnica prikazuje svet sporočil (in z njimi tudi svet sam) harmoničen in celovit. V njem so vsa sporočila enakovredna po obstajanju, različna pa po intenzivnosti svetlobe in zvena lastne notranjosti. Različne pisave, s katerimi so ta sporočila napisana, so le različne osvetlitve, razdalje oz. valovne dolžine berljivosti sporočil. Temu modelu knjižnice, ki opisuje predvsem njeno notranjost, dodajam v prilogi 1 še pregled od "zunaj"; položaj in mesto knjižnice na "planetu sporočil".

O knjižničarju

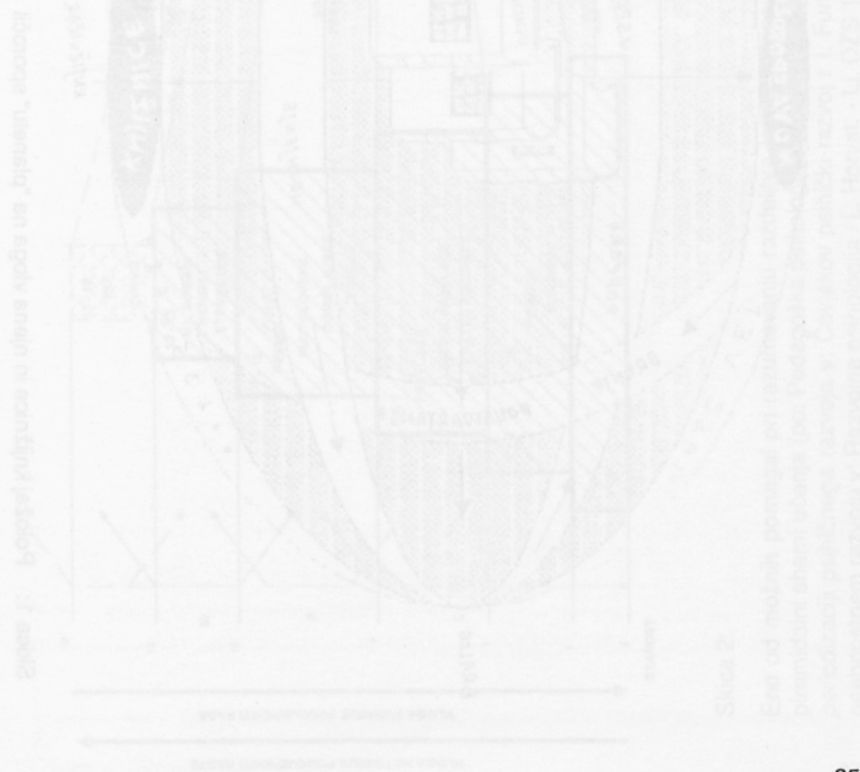
Zgoraj opisanemu modelu knjižnice kot vesolja so podrejeni tudi trije klasični bibliotekarski postulati: zbiranje, hranjenje in posredovanje knjižnih in neknjižnih sporočil. Knjižničar, ki ni nujno strokovnjak kakega od mrgolečih planetov in še manj meteorjev, je **specialist za potovanja po vesolju sporočil**, je **agencija** in **vodič** obenem. Čutiti mora, kako se pride iz splošnega k posameznosti in kako je moč iz posameznosti začutiti vso to neobvladljivo eksplozijo vesolja. On je **učitelj samostojnega potovanja**, on prireja potovanja glede na starost, želje in potrebe bralca. Seveda svoje primarne naloge **omogočanja branja** ne sme zamenjevati s poučevanjem branja (razen knjižničnega, tako kot vsaka veda to počne za svojo stroko, drugače pa knjižničar nepismenih ne uči branja); knjižničar mora namreč po svoji dolžnosti posredovati bralcu npr. knjigo napisano v armenščini, čeprav armenskih pismenk ne pozna. Tudi ni pogoj diploma iz botanike, da bo bralcu (profesionalno) posredoval "mokra-cvetoče rož'ce poezije" Prešernovih sonetov ali knjižico Alpsko cvetje, Monetovo reprodukcijo Mak ali ploščo s posnetkom opere Kavalir z rožo. Razumljivo pa je, da je za knjižnico knjižničar, ki je poleg svojega poklica strokovnjak še na kakem drugem področju človekovega mozganja dar, ki ga je treba ceniti in uporabiti. A knjižničar je tudi (ali predvsem) človek in Pionirska knjižnica v svojem svetu sporočil in dela zavestno poudarja prisotnost človeka: vse stvari v knjižnici zaznamuje s pečatom **gostoljubnosti**, ki želi otroku povedati, da je v svetu sporočil dobrodošel in nikoli sam.

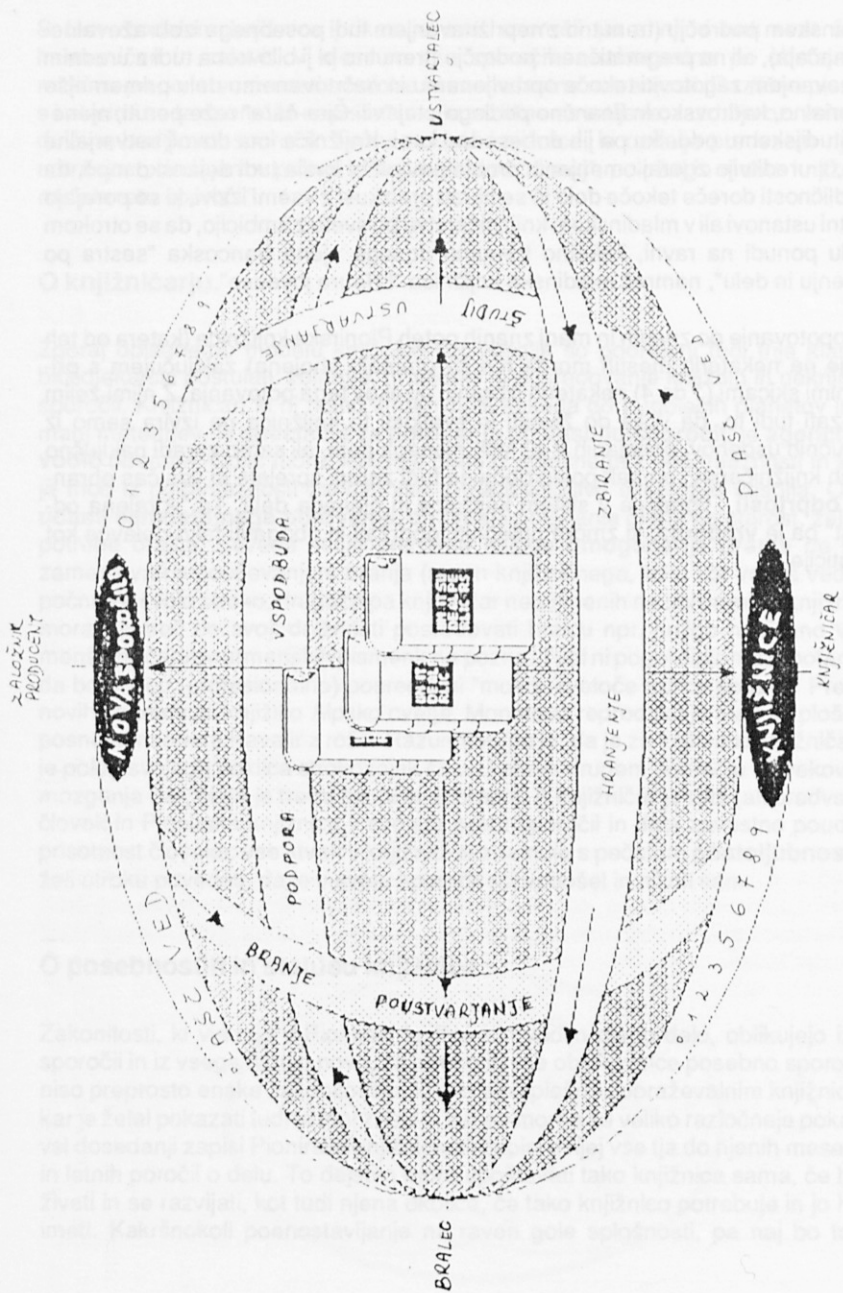
O posebnostih in statusu knjižnice

Zakovitosti, ki vladajo v Pionirski knjižnici in vodijo njeno delo, oblikujejo izbor sporočil in iz vsega tvorijo novo, za otroke in vse obiskovalce posebno sporočilo, niso preprosto enake zakonitostim, ki vladajo splošnoizobraževalnim knjižnicam, kar je želel pokazati tudi ta moj zapis in kar so morda še veliko razločnejše pokazali vsi dosedanji zapisi Pionirske knjižnice ali zapisi o njej vse tja do njenih mesečnih in letnih poročil o delu. To dejstvo mora upoštevati tako knjižnica sama, če hoče živeti in se razvijati, kot tudi njena okolica, če tako knjižnico potrebuje in jo hoče imeti. Kakršnokoli poenostavljanje na raven gole splošnosti, pa naj bo to na

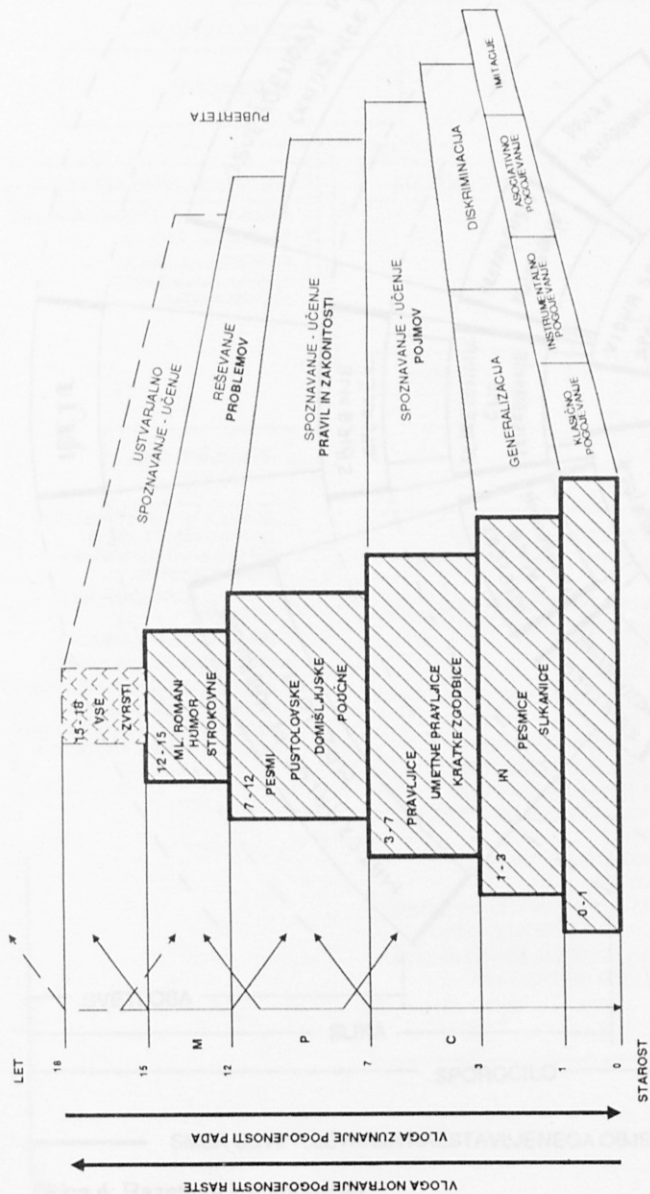
vsebinskem področju (trenutno z nepriznavanjem tudi posebnega izobraževalnega značaja), ali na pragmatičnem področju (trenutno bi ji bilo treba tudi z uradnim imenovanjem zagotoviti tekoče opravljenemu in načrtovanemu delu primernejšo materialno, kadrovsko in finančno podlago), tej "vili Čira-čara" reže peruti, njemu študijskemu oddelku pa jih dobesedno lomi. Knjižnica ima dovolj ustvarjalne volje, z ureditvijo zgoraj omenjenih problemov pa bi imela tudi dejansko moč, da do odličnosti doreče tekoče delo in se hkrati preizkusi z vsemi izzivi, ki se porajajo v lastni ustanovi ali v mladinskem knjižničarstvu po svetu z ambicijo, da se otrokom kmalu ponudi na ravni, kakršno trenutno dosega njena francoska "sestra po mišljenju in delu", namreč mladinska knjižnica "l'Heure joyeuse".

To popotovanje po znanih in manj znanih poteh Pionirske knjižnice (katera od teh poti je na nekaterih mestih morda res še premalo shojena) zaključujem s priloženimi skicami (1 do 4) nekaterih izbranih izsekov tega potovanja. Z njimi želim pokazati tudi to, da volja do živosti in svetlosti te knjižnice ne izvira samo iz naključnih uspehov, posejanih v 42 letih njenega dela, ali samo zaradi naključno dobrih knjižničarjev, ampak poleg obojega tudi zaradi sprejete in ves čas ohranjene **odprtosti**, vgrajene v sistem knjižnice in njenega dela. Ta "vgrajena odprtost" pa je **vrednota**, ki zmore pritegniti, obdržati in obogatiti tako delavce kot investicije.

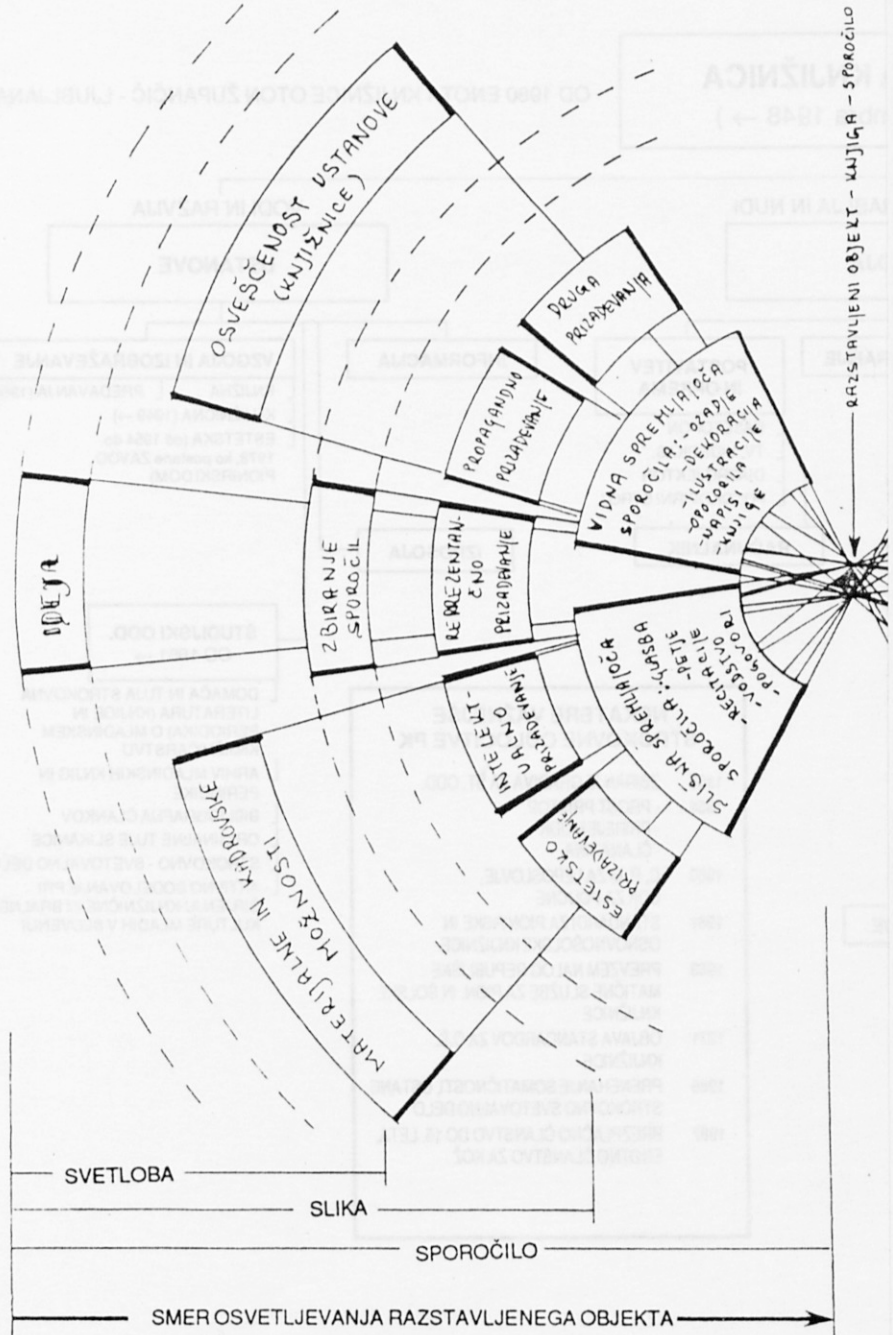

Skica 1: Položaj knjižnice in njena vloga na "planetu" sporočil

Skica 2:

Eno od možnih pomagal pri razumevanju razdelitve leposlovja na starostne stopnje (trenutno C, P, M) lahko najdemo v piramidalni shemi učenja (po: Pedagoška psihologija / Cvetka Razdevšek-Pučko. - Lj., 1985. - str. 8, podprto s poglavjem o periodizaciji psihičnega razvoja v: Covjekov psihični razvoj / I. Furlan. - str. 5 in s poglavjem o socialnoemocionalnem in osebnostnem razvoju v: Razvojna psihologija / L. Horvat. - Lj. DZS 1987. - str. 101)

Skica 4: Razstava kot sporočilo

ABLJA IN NUDI

DJA

RAFIJE

POSTAVITEV
IN OPREMA

- L KASETOFON
- L TV, VIDEOKAS.
- L DIAPROJEKTOR
- L FOTOKOPIRNI STROJ

RAČUNALNIK

INFORMACIJA

IZPOSOJA

VODI IN RAZVIJA

USTANOVE

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

- L KNJIŽNA
- L PREDAVANJA (1956 →)
- L KNJIŽNIČNA (1949 →)
- L ESTETSKA (od 1954 do 1978, ko postane ZAVOD PIONIRSKI DOM)

ŠTUDIJSKI ODD.
OD 1961 →

- L DOMAČA IN TUJA STROKOVNA LITERATURA (KNJIGE IN PERIODIKA) O MLADINSKEM KNJIŽničARSTVU
- L ARHIV MLADINSKIH KNJIG IN PERIODIKE
- L BIBLIOGRAFIJA ČLANKOV
- L ORIGINALNE TUJE SLIKANICE
- L STROKOVNO - SVETOVALNO DELO
- L AKTIVNO SODELOVANJE PRI ŠIRJENJU KNJIŽNIČNE IN BRALNE KULTURE MLADIH V SLOVENIJI

**NEKATERE VAŽNEJŠE
STROKOVNE ODLOČITVE PK**

- 1955 ZBIRANJE GRADIVA ZA ŠT. ODD.
- 1956 - PROST PRISTOP
- PRIREJEN UDK
- ČLANARINA
- 1960 C, P, M ZA LEPOSLOVJE,
UDK ZA POUČNE
- 1961 STANDARDI ZA PIONIRSE IN
OSNOVNOŠOLSKE KNJIŽNICE
- 1963 PREVZEM NALOG REPUBLIŠKE
MATIČNE SLUŽBE ZA PION. IN ŠOLSKE
KNJIŽNICE
- 1971 OBJAVA STANDARDOV ZA O.Š.
KNJIŽNICE
- 1985 PRENEHANJE SOMATIČNOSTI, OSTANE
STROKOVNO SVETOVALNO DELO
- 1987 BREZPLAČNO ČLANSTVO DO 15. LETA,
ENOTNO ČLANSTVO ZA KOŽ

IE